

Faruk Bayhan

Yayıncılıkta cesur olmak lazım

RÖPORTAJ

Faruk Bayhan: 2019 yılında yayıncılık hayatımda 50. yılıma giriyorum. Bunun en önemli tarafı, benim 20 yıl TRT’de geçirdiğim dönemdir. TRT’de çok aktif çalıştım. Ulusal kanallarda yönetici şef, yönetici, başkan yardımcısı, genel müdürlük gibi görevlerde yer aldım. TRT’nin bana sağlamış olduğu bilgi, görgü ve meslek ile başarılı olarak yayın hayatımı geçirdim. Bu başarıda en önemli yer TRT’ye ait. Özel televizyonculuğun da kuruluşu TRT’nin birikimiyle olmuştur. Ekonomik ve başka nedenlerle TRT’den özel televizyonlara geçen arkadaşlarımız çok olmasına rağmen TRT yapısını bozmadı, bugün de TRT aynı kalitede yayın hayatını sürdürmektedir. Bana göre TRT yayıncılığın lokomotifidir. TRT’ye girdiğimizde iletişimle ilgili bir okuldan gelmemiştik, yayıncılığa uygun kişilerin olması gerekiyordu. Bakış açısı ve kime yayın yaptığını kavradıktan ve sağlıklı olarak ben bu ülkenin yetiştirdiği bir kişi olarak bu formatlara uyarak başarılı olabilirim diyorsan bu iş olur. Özel televizyonlarda ve TRT’de görev yaptım, bu kolay iş değil. İnsan bir meslek sahibi olmak istediğinde bir yerde eğitim alır, ama biz TRT’de bir yerden eğitim almadan bu işe başladık; bu başka bir olay, herkesin yapabileceği bir iş değil. Özel televizyonların yapısı ile kamu görevi yapan TRT’nin farklılıkları var. Dertleri, problemleri başkadır, gelişen teknoloji içinde sonunda yollar birleşiyor. Teknolojinin içerikten öne çıktığı yerler olabiliyor, teknoloji geliştikçe yayını da buna uygun yapmak zorunda kalıyoruz. Teknoloji televizyonu daha çok etkiliyor, örneğin 1970’lerde yayınlanan diziler çok başarılıydı, örneğin *Aşk-ı Memnu* ama son yapılan teknoloji katkısıyla görkemi daha fantastik oldu. Sinemada ise aksini düşünüyorum, 1950’lerdeki *Benhur* ile yeni yapılanı mukayese edemezsiniz, bugün eskisi gibi olmasını başaramazsınız. Sinemaya gelen teknoloji inandırıcılığı kaybettiriyor.

TRTakademi: *Televizyon yayıncılığımızın en önemli sorunu olarak neyi görüyorsunuz?*

Faruk Bayhan: Öncelikle kimlik yapısı önemli. TRT ve özel televizyonlar ayrımını burada yapabiliriz. Önünüze gazete getirip başlığını kapatsam veya TV logosunu kapatsam logo olmadan hangi kanal veya gazete olduğunu tahmin edebiliyorsanız o kanal belli bir kimlik yakalamış olabilir. İçerikle, ekran rengi ve ekran yüzleriyle kimlik kazanılıyorsa yayın hayatı uzun sürebilir. Bugün bu kimlik ne kadar sürdürülüyor, tartışmak lazım. Bugün televizyonlara baktığımızda içinde çeşitli yapıların olduğu programlar göremiyorsunuz, kanallarda tematikleşme görülüyor. Ulusal yayın yapan kanallarımızın hemen hepsi dramalar yayınlıyor ve televizyonu televizyoncu olarak yönetenler yerine, televizyon dışındaki öğelerin hâkim olduğu bir yayın meydana çıkıyor, yayın kuruluşlarının dışındaki yapımcı kuruluşları yayıncılığa etki etmeye başladı. Bazı ülkelerde, özellikle Amerika’yı örnek alacak olursak, yayın kuruluşlarının yapımcı kuruluşları olduğu görülüyor. Bizde TRT dâhil yayın kuruluşlarının yapımcı kuruluşu olmadığını gözlemliyoruz.

TRTakademi: *Bir televizyonun yöneticilerinin belirlediği yapılardan çok, yapımcı firmaların ürettiği ürünlerin ekranları kapladığını mı söylüyorsunuz?*

Faruk Bayhan: Yapımcı firmanın önüne çeşitli öneriler geliyor, değerlendirmeyi televizyon içindeki uzmanlar da inceliyor, böyle olunca da dramalar daha çok yayımlanıyor. Saat 20.00'den 24.00'e kadar aynı diziyi yayınlayınca; belgesel, yarışma, bilgi yarışması, spor, sinema, eğlence içerikleri yayınlayamıyorsunuz. Drama dışarıda yapılıncaya içeride televizyoncu yetiştirme imkânı bulamıyorsunuz. Özellikle özel televizyonlarda hâkim olan unsur, reklam veren oluyor, reklam alırsan istediğin yayını yapıyorsun, reklam alamazsan bu şartlar altında olanaksız oluyor. Yayınlar artık reklam verenin reklamına göre değişiyor, reytingler de her zaman tartışılan bir durum. Çok başarılı olabilecek dramaların, dizilerin yayın mecrası bulamadığını da görebiliyoruz. Reklamcı, seyircinin beğendiği çok izlenen dizileri tercih eder. Problemlerden birisi bütçe. Teknoloji ve dramalarda rekabet geliştiği için rakamlar yukarı çıkıyor ve prodüksiyon fiyatları artmaya başlıyor. Reklamlarla o rakamları karşılaştırdığında dizi verim sağlamıyorsa bütçede açıklar çıkıyor. Örneğin, yıllık reklam gelirimiz emsal ülkelere göre oldukça düşük. Aynı başarı için prodüksiyondan kısarsanız bu mümkün değil. Televizyon bunu problem etmez ama yapımcılar dizilerinin yayın gösteri bedellerinden para kazanamıyorlar, dış satışlardan para kazanıyorlar, bu konuda dünyada ilk sıralardayız. Burada da problem çıktı, yapımcı ile televizyoncular bunu kimin satacağını tartışıyor, ileride aksayabilir, diğer ülkeler nasıl yapıyorsa öyle yapmak lazım, yoksa televizyonlar yayın kısıtlama durumlarına gelebilirler. Dünyanın hiçbir yerinde 20'de başlayıp 24'e kadar devam eden bir drama şekli yok. Biz bu dizileri sattığımız zaman başka bir ülkenin yayıncısı bir bölüm alıyor 3'e bölüp yayınlıyor. Haftada 120 dakika üretim yapmak dünyada hiçbir ülke yok. Bu Türk yayıncılığının ve yapımcılığının başarısıdır.

TRTakademi: *Erdal Özyağcılar bir televizyon programına katılmıştı ve Türkiye'de oyuncuların çok ağır şartlarda çalıştığını söylemişti.*

Faruk Bayhan: Kurumlar birtakım önlemler alsın da yayının yetişmesi gerekiyor. Zaman faktörü, ekiple vs. bu çalışmalar yapılıyor ama insan haklarına da aykırı aslında, bu da problem. Bunun böyle uzamasının nedeni ne dersiniz başa döneceğim; reklam. Reklam süreleri problemliden olduğundan diziler uzuyor. 60 dakikalık dizinin içine 12 dakika reklam alıyor, bu da onu kurtarmıyor, çünkü reklam ücretleri düşük. Uzayınca dizinin reklam alma imkânı artıyor.

TRTakademi: *Türkiye, dünyada dizileriyle bilinen bir ülke hâline geldi. Belgesel ya da haber programları, spor yayıncılığıyla değil. Bir röportajınızda "İzleyiciyi diziyle*

boğduk, artık basit yapımlar revaçta,” diyorsunuz. Dizi sektöründeki başarımızı nasıl yorumlamak lazım?

Faruk Bayhan: 7-8 spor kanalı var, haber kanalları var, belgesel kanalları var ama biz ulusal yayın yapan kanallara göre değerlendiriyoruz kendimizi, bir dizi ülkesi hâline geldik ve bunda da başarılı olduk. Hangi ülkeye giderseniz gidin bir Türk dizisi görmeniz mümkün, bu ayrı bir başarı. Bana eskiden bunu deseler inanmazdım, inanılmaz bir pazar hâline geldi, rakiplerimiz geri çekildi, bu hâkimiyetin de kolay geçeceğini sanmıyorum. Bu böyle olursa televizyonların da diğer programlara yer açması mümkün değil. Asıl bütçeyi sağlayan televizyon, bütçeyi dramaya aktarınca diğer programlara bütçe aktarması da mümkün olmuyor. Teknolojiyle hayretler içinde kalıyoruz, ellerinde başka bir şey var, çocuklar dizileri de oradan izlemeye başladılar, gelecek için tehlike yaratabilir. Türkiye’de yayıncılık dizi platformu üzerinden değerlendirilmeye başlanırsa Netflix tarzı oluşumlar çıkacak, bedava seyretmek yok, rating baskısından kurtulacak diziler. Siz bir kanalda dizi seyrederken sayı belli olacak, o zaman ayrı bütçe oluşacak ve reklamcı baskı yapmadığından yayın kalitesi de artacak.

TRTakademi: *Dizi konusunda nasıl başarılı olduk? İyi belgeselciler veya haberciler mi yetiştiremedik ama iyi dizi çekiyoruz. Nasıl?*

Faruk Bayhan: İş ticarete dönünce para nereden geliyorsa ona yöneldiler. Eskiden dünya çapında belgeselcilerimiz vardı. Belgeselcilere sponsorlar destek vermeli. Bu konuda RTÜK teşviki olabilir. Dünya ile rekabet edebilecek haber kanallarımız da olmaya başladı, birisi de TRT World.

TRTakademi: *Hıncal Uluç’un “Şimdi habercilik ve gazetecilik yapılmıyor,” diye bir eleştirisi vardı. “Eskiden gazeteciler haberin kaynağına ulaşır, üstüne de yorum katardı, şimdi yorum gitti, haber kaldı, ajans haberi yapıyor, başlığı değiştirip yayınlıyorlar,” demişti.*

Faruk Bayhan: Bu başka bir mecra, bizim ülkede her an her yerde haber çıkabiliyor. Türkiye’de çok başarılı diziler yapılıyor ve dünyada da ilgi görüyor. Avrupa’da da Türk dizileri yayınlanıyor. Kaliteli sanatçılar çıkmaya başlasa da çok dizi yapıldığından yönetmen ve senarist problemi doğmaya başladı. Gerçekten başarıyla iş yapan dizi firmaları var, kısa sürede yapılan diziler böyle zaman uzun olsa çok daha iyi işler çıkacak. Ciddi bir dış satış olmaya başladı, mevcut yönetimimiz de anladı ve buna destek vermeye başladı, son dönemde dizilere teşvik de geldi. Bu sadece satış değildir, aynı zamanda da kültür turizmidir, insanlar ülkemizle ilgili fikirlerimi değiştirmeye başladılar.

TRTakademi: *Televizyon izleyicisinin profiliyle ekonomik yapı ve gelir düzeyi arasında bir bağ kuruyorsunuz ve ortalama gelir ve altındaki kesiminin televizyon izlediğini söylüyorsunuz. Kitap okuyan, sinemaya giden insanlara hitap eden bir televizyon yayıncılığımız neden yok? Ya da bütün dünyada mı böyle?*

Faruk Bayhan: Bu dünyanın her tarafında böyle... 120 dakika diziyi herkese izlemezsiniz ama buna rağmen televizyon izleyen insanlar var, bu da dizinin kalitesiyle ilgili. Bu denekler konusunu tartışmak lazım, mesela totali anlıyoruz ama bu "A" kim, bunun çok sağlıklı olarak tespit edilmesi lazım, bu deneklerle farklı neticeler elde edilebiliyor. Sinema seyircisinde az da olsa düşme var, sinemada da çocuk çok büyük bir belirleyici... AVM kültürü gezmeye gidip sinema izleme kültürünü getirirse de izleyici oranı artmış değil, gelir arttı. Kitap okuyanlar dijital platformlarda kendilerini tatmin edecek içerikler buluyor, iyi belgesel, haber, sinema kanalları var dijital platformlarda.

TRTakademi: *"Entertainment" kavramıyla "eğlence" kavramı birbirini karşılıyor mu sizce? Dünyada ve Türkiye'de yayıncı kuruluşlarda entertainment kavramı nasıl anlaşılıyor ve yorumlanıyor? Bunların arasında Acun Ilıcalı'yı, bir eğlence kanalı olarak TV8'in başarısını konuşmak lazım.*

Faruk Bayhan: Entertainment'ın içine komedi dizileri konulur mu, tartışılabilir. Ulusal kanalların ana meselelerinden birisi de drama olunca eğlence programlarının olmaması anlaşılabilir bir durum. Eğlence programları masraflı olduğundan dijital platformlarda da göremiyorsunuz, bugün gerçek manada bir eğlence programı konusu yok. Acun başka bir show yapıyor, çok emek veriyor ve başarısı buradan geliyor; bu yüzden tamamen onun kendi başarısı. Yayıncılıkta cesur olmak lazım Acun bunu gösterdi, başarılı işler yaparken yavaş yavaş o da dramalara yönelmeye başladı.

TRTakademi: *Neden eğlence formatı üretmiyoruz ve dışarıdan alıyoruz?*

Faruk Bayhan: Bu konuda dramalardaki başarımızı gösteremedik, bu biraz malzemeyle de ilgili. Avrupa'da ülkeler bir program üzerinde birleşebiliyor, bizde mümkün değil. Dramada gösterdiğimiz başarıyı burada gösteremedik. Kendi örf âdetlerimiz içindeki içerikleri izleriz. Dünyada başka ülkeler tarafından da çok izlenen bir yayın hacmimiz var. İran, Gürcistan, Yunanistan, Balkan ülkelerine gittiğinizde milyonlarca kişi bizim televizyonlarımızı izliyor, bazı ülkeler bu şekilde Türkçe konuşmayı da öğrendiler. Kanada'da Tarkan sayesinde Türkçe öğrenen birisiyle tanışmıştım, çocuklar Türkçe öğrendikleri için bizim yayınlarımızı yasaklamaya çalışılan ülkeler de oldu.

TRTakademi: *Televizyonların yayın formatlarını biraz da reyting ölçüm sistemi belirliyor. Sizin AGB, ölçüm sistemi ve denekler konusundaki eleştirileriniz biliniyor. Bu sorunu nasıl aşacağız?*

Faruk Bayhan: Artık reyting baskısından kurtulmak için daha profesyonel yayıncılık lazım. Sadece drama değil normal televizyonculuk yapılması, belgesel, müzik, eğlence programlarının reyting düşünülmeden yapılması gerekiyor. Farklı insanların aynı seviyede değerlendirilmesi pek sağlıklı durmuyor. Şartlar yeni ama yöntemler hâlâ eski. 1980’lerde mektuplar, kamuoyu araştırmalarıyla izlenme oranını öğreniyorduk.

TRTakademi: *Yayıncılıkla ilgili düzenleme ve denetleme konusunu da konuşmak lazım. Siz bu konuda Türkiye’yi nerede görüyorsunuz?*

Faruk Bayhan: RTÜK’ün çizdiği yasalar var. Otokontroller kanallar tarafından yapılıyor zaten. Biz TRT’de yayın yaparken 3 denetim aşamasından geçerdik. Biz kendi yapımıza uygun programlara hassasiyet gösterirken dışarıdan gelenlere çok daha ciddi bakılırdı. Televizyonlarda o kadar dinamik yayınlar var ki otokontrol çok sıkı ise yayında ilerleyemezsin. Yayıncılar zamanla yarışıyor; televizyonlar, senaryo okumaya bile vakit olmayabiliyor, bir problem çıktığı inancında değilim. Yasalara aykırı yayın yapmaya zaten kimse cesaret edemez.

TRTakademi: *İzleyici eğilim araştırmaları, Türk insanının en fazla komedi ve drama izlediğini gösteriyor. Bunu nasıl okumak lazım? Yayıncılık formatları değişiyor ama beğenilerimiz değişmiyor mu?*

Faruk Bayhan: Halkın beğenisi önemli, kolay ve anlaşılabilir öğeler önemlidir televizyonda. Komediye istediğimiz gibi yapabiliyor muyuz? Hayır, komedi 130 dakika olunca etkisini kaybediyor, tadı kaçıyor. Diğer ülkelerde 30 dakika sürüyor, drama her zaman dramadır, biz daha çok bunu tercih ediyoruz, yurt dışı satışı daha fazla oluyor. Komedi yapısında değişiklikler var, kanalların az olduğu zamanlarda gerek reklamlardan gerekse sinemadan kazanılan paralar tatmin edici olduğundan televizyona rağbet etmiyorlardı. Bugün komedi çok az, yapsan da satış olanağı çok az... Eski Hababam Sınıflarını düşünün, bugün olsa öyle bir ekip toplayabilir misiniz? Bugün için çok zor bir iş.

TRTakademi: *Yayıncılık formatlarını konuşurken internetten yayın yapan online dizi platformlarını hatta mobil uygulamaları da konuşmak gerekiyor. Parayla dizi izliyoruz ve bu sektörün hacmi oldukça büyüdü. Bu durum TV yayıncılığını ve dizi sektörünü nasıl etkileyecek?*

Faruk Bayhan: Bu yeni başladı, iyi tarafı var, kötü tarafı var. Televizyon sistemi dışında bir yayın kuruluşu Netflix ve diğerleri. Bu teknoloji değişecek diye yayın yapılmayacak mı? Diğer ülkelerdeki bu yapıları incelemek gerekli. Geleneksel yayın devam edecek, sabah kuşağı, haber kuşağı hepsi devam edecek. Avrupa ülkelerinde yayın çeşitliliği var, bu çeşitliliği sağlamak lazım. Bir dizinin maliyeti bir yabancı filmi satın almaktan daha pahalıya geliyor.

TRTakademi: *Biraz da belgesel ve haber yayıncılığını konuşmak istiyoruz. Neden uluslararası bir belgesel kanalımız ve tüm dünyaya pazarlayabileceğimiz belgesellerimiz yok?*

Faruk Bayhan: Bugün dünyanın ileri gelen televizyon kuruluşlarına baktığımız zaman bir altyapıları olduğunu görüyoruz. Belgeselci yetiştirmek çok zor. Belgesel yapım süresi çok uzundur, doğa belgeselleri 3 yılı bulabilir, bu başka bir pazar, bu yüzden finansmanı zordur, birçoğu sponsorluk ile oluyor. Belgesellerde sponsorluk artmazsa televizyonlar bunu kendi bütçeleriyle tek başına karşılayamıyorlar. En iyi film, en iyi aktör ödülleri var, peki özel sektörde en iyi belgesel ödülünü gördünüz mü?

TRTakademi: *TRT Belgesel Ödülleri var...*

Faruk Bayhan: Evet. Yeterli belgesel kanalımız da var ama yeterli belgeselcimiz ve destekleyecek bütçemiz yok, bu problemin kaynağını bulmak lazım. Bizde iyi yapıları görmeme diye bir yan var, şunu destekleyelim, bravo demek yok. Çocuk programları mecburi hâlde getirilmeli, RTÜK bu konuda teşvik vermeli.

TRTakademi: *Sizin tabirinizle dünyada en çok haber kanalı olan ülkeyiz ama anchorman üretimi eskiye göre zayıflıyor. "Bir insan hem parti kongresine gidip hem sıcak habere gidip, hem de program sunmamalı," diyorsunuz. Yeni ve genç habercilerin yetişmesinin önünde ne gibi engeller bulunuyor?*

Faruk Bayhan: İyi habercilik, özel haberciliktir. Gazete aldım mı hepsinde fotoğraflar dâhil aynı haberler. Yasalar çerçevesinde yanlış habercilik olabilir ama bazı şeyleri görmezlikten gelmek de ayrı konu. Haber kaynağı bulmak önemli, bizde habercilik daha çok tartışma programları hâline geldi. İyi habercilerimiz yok da diyemem. Günlük haberler ön plana çıkınca herkes onun peşinde koşuyor. Siyasi haberciliği de bundan ayırmak lazım, bunların dışında haber yaratmak başka bir olaydır. Bizim seyirci habere yatkındır, haber izleme oranı yüksektir. Kanalların çoğalması, rekabetin artması, sürelerin dramalarla doldurulması, iyi televizyoncuların çıkmasını engellemektedir. Ben yayın kuruluşlarını aynı zamanda bir okul olarak görüyorum. Bugün ileri seviyeli yayıncılardan bahsederseniz birçoğu TRT ile anılır.